СТАНОВИЩЕ

За дисертацията на Мария Христова **„Биритуалните некрополи VII-IX** в.” *допусната за защита и получаване на научната и образователна степен „доктор”*

В своето становище ще обърна внимание върху няколко основни неща, чиято оценка е от особено значение при съставянето на определено мнение за качествата на един дисертационен труд.. Първо ще започна с това ,че трябва да се поздрави колегата Мария Христова за куража да се захване с един проблем, който както личи от дисертацията е бил обект на значителен интерес от наши и чужди учени .Това разбира се съвсем не отменя възможността проблемът да се постави за пореден път, особено когато става дума за археологическо проучване. Добре известно е ,че в тази научна област винаги е възможно да се направят нови открития, които не само могат да потвърдят, но понякога да разколебаят вече казаното и хвърлят нова светлина в проучването на дадени елементи от материалната култура. В конкретния случай имаме работа точно с такъв обобщаващо изследване, което се базира, както върху вече известен многократно коментиран материал, така и върху нови непубликувани находки. По-конкретно става дума за материали от разкопките на некрополи край Балчик, Върбяне, Караманите и Топола..По този начин представеното изложението несъмнено отговаря на едно от основните качества,, което трябва да притежава всеки стойностен дисертационен труд в областта на историческото познание, а именно въвеждането в научно обръщение и интерпретацията на нови извори .

Друг важен момент в оценката на представената дисертация е свързан с качествата на нейната структура. По мое мнение тя притежава ясна и логична структура, която включва увод, три глави, заключение, извори, архивни материали, използвана литература и необходимо приложение от графични табла..Искам да обърна особено внимание на увода По начало тази част от всеки докторски труд е сред важните показатели дали докторантът е достатъчно наясно с това , което ще изследва и как ще го изследва За съжаление понякога съм се сблъсквал с

примери, които показват ,че дисертациите биват снабдявани с уводи, които са написани формално и от тях не личи, дали авторът е вникнал в своята проблематика, но това не му пречи за да твърди че трудът му представлява едва ли не пръв опит в изследването на даден въпрос За щастие в разглеждания от мен случай нещата стоят по съвсем различен начин. Мария Христова е наясно с какво се е захванала. Тя се е постарала да включи в своя увод всички необходими и важни елементи, предхождащи същинското изложение. В него са дефинирани ясно и логично целите на труда, очертава се географския и хронологически ареал на изследваните находки, пояснява се възприетата методика на изследване, систематизиране и интерпретация на керамичния материал. Докторантката обръща особено внимание на трудностите и предизвикателствата, които изследователят може да срещне при интерпретацията на изворовия материал. За това тя се е постарала да очертае насоките, в които тя ще вложи своите усилия за постигане на определени приноси.

Разсъждавайки по-нататък за качествата на един дисертационен труд, няма съмнение, че те голяма степен те зависят от това дали авторът му е демонстрирал добро познаване на литературата и актуалното състояние на изследвания проблем. Това са важни елементи, които трябва да се търсят в изложението на всяка дикторска дисертация. Добре известно е ,че непознаването на литературата, а понякога съзнателното премълчаване на дадено изследване са признак или на недостатъчно положени усилия или, което е по-лошо, опит да бъдат присвоени чужди приноси .Доколкото мога да съдя от изложението на дисертационния труд на Мария Христова тя е подходила отговорно към историческото наследство натрупано по въпроса. За това свидетелства особено първата глава, която е изцяло историографска. В нея ми допадна не само добрата информираност, но и балансирания тон и нужното уважение ,която тя отдава на няколко поколения наши и чужди археолози .Този подход проличава и в останалите глави и особено в последната трета глава, която се занимава с изключително заплетения проблем за произхода на прабългарската керамика. Прави добро впечатление, че коментарът на различни археологически изследвания в редица случаи не е чисто

констативен, а е придружен със съответни забележки, доуточнения и лични съображения изказани от Мария Христова. Видим е нейният стремеж да не се подава на изкушението на всяка цена да подкрепи безусловно дадена група изследователи със сходни гледища за сметка на друга. Това е несъмнено едно от важните качества на всеки добър археолог, който никога не претендира, че неговото мнение е от последна инстанция и не подлежи на критика..

Едно от най-важните неща при оценката на даден дисертационен труд разбира се ,са неговите конкретни приноси ,Основните от тях, по мое мнение се съдържат във втората глава на дисертацията, която се занимава с типологията и хронологията на керамичните съдове открити в биритуалните некрополи. Тука разбира се тежката дума се пада на рецензентите специалисти, но ще споделя ,че добро впечатление ми направи прецизния анализ на находките, критериите възприети при тяхното типологизиране и .разбира се опитите да се търсят съответните аналози в други региони на Източна Европа чак до Кавказ , обитавани в дадени периоди от прабългарите. Като историк обърнах особено внимание на усилията на Мария Христова да определи ясно възможните чужди влияние върху тази керамика и особено на това дали тя е категорична в своите изводи да свърже изследвания материал с определен етнически носител. Прави впечатления, че в тези свои усилия тя проявява необходимата сдържаност, а където е необходимо и скептицизъм без да се поддава на изкушението да възстановява историята на един етнос само и единствено на основата на открития керамичен материал.

В заключение ще отбележа, че дисертацията притежава едно добре обмислено заключение, което не просто повтаря части от изложението, но се опитва точно да систематизира направените приноси относно типологизацията на керамиката, нейното хронологизиране, предполагаемите чужди естетически и технологични влияния, както и възможната етническата принадлежност. В края бих задал единствено въпроса дали не е било възможно още в заглавието да се прецизира, не само в хронологически, но и в регионален аспект керамиката от кои биритуални гробове ще бъдат изследвана. Така формулирано

заглавието вероятно е достатъчно ясно за археолозите, но според мен звучи прекалено общо. Навярно специалистите археолози ще открият и някои други несъвършенства и слабости, но те едва ли ще променят общото много добро впечатление, което остава труда. Убеден съм също така, че несъмнена заслуга за постигнатите резултати в дисертацията има и научният ръководител проф. дин. Людмила Дончева. Нейната прецизност, компетенции и висок професионализъм несъмнено са дали своя благотворен отпечатък върху работата на Мария Христова.

След всичко казано дотук убедено бих препоръчал на членовете на уважаемото жури да дадат положителен вот за присъждането на колегата Мария Христова на научната и образователна степен „Доктор" Представеният докторски труд , както по обем, структура, добро познаване на литературата, овладяна терминология, точен език и направени приноси е добър атестат за качествата на Мария Христова като един перспективен изследовател в областта на археологията.

Проф. д.и.н. Петър Ангелов